

Valkeswird hi nog meer misjenarissen gehad, nie alliin bij de Kappesiene mèr ok bij de Witte Paoters, de Paoters van Mill-Hill en de Paoters van de Heilige Harten en God wit welke nog meer.
Mèr dè wordt 'n ander verhaol.

Joke Peels-Mollen
Werkgroep Tongval

Met de zeer gewaardeerde hulp van de dames:
E. Smits-Peels,
L. Dings-Peels,
S.van Och-van der Palen.

Info uit
'Met Kap en Koord', nummer 1, febr. 1987
en
'Twaalf Kapucijnen'.

Ook deze uitgave is mede mogelijk gemaakt door de financiële ondersteuning van onze begunstigers:

Boekhandel Priem	Drukkerij Spapens
Bonanza Steakhouse	Bouw en Vastgoed BV
De Zwaan Borkel & Schaft	Danlat
Gemeente Valkenswaard	De Quillettes en Hakkens
Bouwbedrijf Baken	Accountants en adviseurs
Potters Notarissen	Rijnders Optiek
Forum Hypotheken	

UNNE VALKENSWIRDSE MISJENARIS

Auteur: Joke Peels-Mollen

Bewerkt: Joop van Appeldorn

Heemkundekring Weerderheem

Juni
2011

Unne Valkeswirdse misjenaris

Unne zoon uit 'n hil lang geleje geëmigreerde femielie uit Lind (Leende), eigelijk Linderstrèep, nar Valkeswird. Hunne vadder war Lauw of Lauwke Paole, nètjes gezeed, Laurentius van der Palen. Hij zal wel klein van stuk geweest zèn, umdè tie zôô genoemd wier. Hij war in Lind geborre en getoge en ok daor getruiwd mee 'n Linds mèske, volùit Christina Dielis. Stien zôas ze gewôôn hiete.

Die truiwerèj war op 14 november 1879. Toen zèn ze nar Valkeswird getrokke en zèn daor op 25 dizember 1879 ingeschrivve. Dus vanaf toen war 't vort Valkeswirds vollek. Landbouwers ware 't. Ze ginge wone richting de Zilberreg, zugenamd, in 'de Stad'. De boerderèj moet àn de rechtse kant van de weg gestòn hebbe as ge van 't Törrep kwaamt.

In dankbare herinnering aan
Francisca van der Palen
weduwe van
Arnoldus Rijnders
Geboren te Valkenswaard op 5 november 1881.
Overleden te Valkenswaard op 16 juni 1988, voorzien van het Sacrament der Zieken.
Op 20 juni 1988 namen wij afscheid van haar in de St. Nicolaaskerk en legden we haar samen met haar man te rusten op „Eikenhof”, de algemene begraafplaats van Valkenswaard.

Aan een leven, dat gekenmerkt wordt door zorgen en beminnen is een einde gekomen. Zoals een kaarsje dat opgebrand is, is oma vredig en rustig ingeslapen.
Met 106 jaar heeft ze de leeftijd van de zeer sterken bereikt.
Oma heeft het niet altijd even gemakkelijk gehad. In de oorlog verloor ze twee zonen: Jan sneuvelde bij Aken en Janus werd als vermist opgegeven. Nooit werd van hem nog iets vernomen.
Later ontvielen haar ook nog Willem, Bets, Lau en Stina. Haar man stierf in 1958.
Klein van postuur en tenger van gestalte beschikte ze over een uitstekende gezondheid, een sterke wilskracht en een groot doorzettingsvermogen. Maar ook en vooral een groot geloof en vertrouwen in God waarin ze altijd steun en kracht vond om te dragen wat het leven haar bracht en vroeg. Meer dan dertig jaar heeft ze ingewoond bij Drika en haar kinderen die in haar een tweede moeder hadden.

In oktober van 1880 kregen ze hun eerste kiendje, unne stamhaawer en

Verknocht àn de missie, àn de mense, àn de natuur, àn 't Tobameer.

Trug in dè kaaw en nat Holland hèt ie nog bekant twintig jaor van zonnen aawen dag kanne geniete. 'n Bietje dof, 'n hil bietje, war ie wel, mar verder aorig goe-d ter biin. Hij wònde uurst in Babberich en latter in Breda. Dik kwam ie nar Valkeswird. Daor wònde z'n familie, daor ha ie z'n wortels, daor logeerde ie zôas ie gewend war bij hun Alda. Op dertig mèrt in niggetienvierenzeuwentig hèt ie fist gevierd. Zestig jaor war ie in 't kloster. Zôas de Feestgids vermeldt han de neve zich aorig ùitgesloofd. Rang van ome Jaonus, Rang van tante Pietje en Piet van tante Alda han 'n hil programma in mekaor gezet, wor ge u tege moest zegge. Trouwes ge ziet de naam Rang (van Laurentius, dus van

opa) kumt net zo dik veur in de femilie as Humilis. Dèt 't 'r druk war kande vurstelle.

'n Klein honderd echte nèëfs en nichte ware d'r, plus 't àngetruiwd. En gezonge dè t'r is, en vurgedraoge !! Nog steeds wurdt 'r over geprot. De feestgids eindigde mee de zin "Als het afgelopen is, gaan we nar huis". Pure logika.

Drie en negentig jaor is ie magge worre en is gestörreve op acht december 1988 en in Breda begrave. Hij ha gedocht wel honderd te worre, z'n aawdste zus war immers honderdenzes geworre, wurrum hij dan nie. Tropejaore of nie hij war ruim zeuwentig jaor Broeder Misjenaris.

No verlôop van tèed wouw ie toch wir trug. Trug nar de wèrmtè, trug nar wor z'n hart lag. Vèèf jaor wouw ie nog vol maake dan war ie 50 jaor in de Missie. Hij docht dèt ie dè nog hendig kon. Vol goei-je moed vertrok ie alwir. D'r wier toch altij gezeed, "tropejaore telle dubbel" mèr dè telde zeker nie vur 'nne 'Paole'. Die wiere nie zie-k, kwame niks te mankere en wiere allemol honderd jaor aawd !!! Onder-tusse wier d'r wà heen en weer geschreve, zellefs dur de aachternichjes.

*Mijn beste vriendes Ingrid en Alice. Het is maar een briefje
 Wil van mij veel opzaten doen aan Vaders en estvaders
 Robert en Alvaarten. Aan Opa en Oma Bakkerstraat 4
 en aan Oma Bakkerstraat 11, maar wees zelf het
 allermeest opzaten van:
 Om Humilis.*

Opbelle war d'r nie bij, toen en van èsèm-èsse han ze nog noi-jt gehurd. De klènste, acht jaor aawd, ha gevraoge of ie vur heur 'n apke meej wouw brenge as ie trug kwam, dè ha ze gezien op 'n foto.

D'n brief die die twii in fibbrewarrie 1967 trug kregè uit Pematangsiantar is goed beward gebleve.

As ze latter veul cente han verdiend moeze ze hum mar is komme opzooke, zouwe ze saome gòn vare op 't Tobameer.

Nao enkele jaore wier 't hum toch teveul. 't Wèrrek war zwaor en hij vuulde dè 't nie mir ging. Van èrremoei-j is ie toen trug gekomme. 't Ging 'm àn z'n hart. 't Grotste part van z'n lèève wònden-ie ginderwèèd. War Indonesiër meej de Indo-nesiërs, verknocht àn dè wèrrem land, an wà ze vruger zò schòn noemde àn "de Gordel van Smaragd".

Naarmate ze ouder werd kon ze Drika steeds minder missen. Toen Drika opgenomen moest worden in het ziekenhuis ging Oma op 15 maart 1985 naar de Haagacker en ze was wat blij dat Drika daar even later ook haar intrek nam. Iedereen had graag met oma te doen. Met haar groot gevoel voor humor en haar gave om verhalen te vertellen wist ze iedereen te boeien. Ze was dankbaar voor de goede zorgen, altijd opgewekt, alles was haar goed en tot op het laatst zong ze het hoogste lied. Vele herinneringen zullen blijven bij hen die haar hebben gekend en meegemaakt. Op deze wijze zo oud worden is een wens van hen die haar hebben ontmoet. Moge zij nu in de hemel gelukkig zijn met allen die haar voor moesten gaan. Dat is onze wens en onze bede. Geboren en getogen op de Zeelberg was het haar wens vanuit de Nicolaaskerk begraven te worden. Het is daarom, dat wij vandaag hier afscheid van haar nemen. Dierbare moeder, lieve oma: bedankt voor alles, wij zullen U erg missen.

Voor Uw belangstelling en medeleven bij het overlijden van onze onvergetelijke moeder en lieve oma, danken wij U hartelijk.

Drina, Drika, Henk,
 Klein- en achterkleinkinderen.

Valkenswaard, 20 juni 1988.

hij wier Adrianus genoemd nar grutvaders van vadders kant. Dur de wèèk hietten'ie gewòôn Janus. Er zouwen'r nog veul volge.

Onze lattere misjenaris war d'n der-tiende in de rèèj van vijftien. Dus innen uit, wà ze toen zeje, 'n kroostrijk gezin. Gedopt as Johannes van der Palen, d'n zeuvenentwintigste jannewarri acht-tienhonderdzesenniggentig (27 jannewarri 1896) in Valkeswird, ze noemde 'm Jan. Twii bruurkes, twii kirre 'nne Leonardus, zèn hil vruug gestòrre ve mèr de rèèst is allemol aawd of zellefs hil aawd geworre. Z'n aawdste zus, Francisca, oftewel ons Sus, wier honderd en zes, (106) !!

Toen zèn jongste zus, Aldegonda of gewòôn Alda, vijftig jaor getruiwd war meej

André Pils (Peels) op elf augustus niggentienhonderdzeuvenzeuwentig (11.08.1977) stonnen 'r nog vier van de vijftien keinder op de foto. Sus, Pietje, Jan en Alda zèllef.

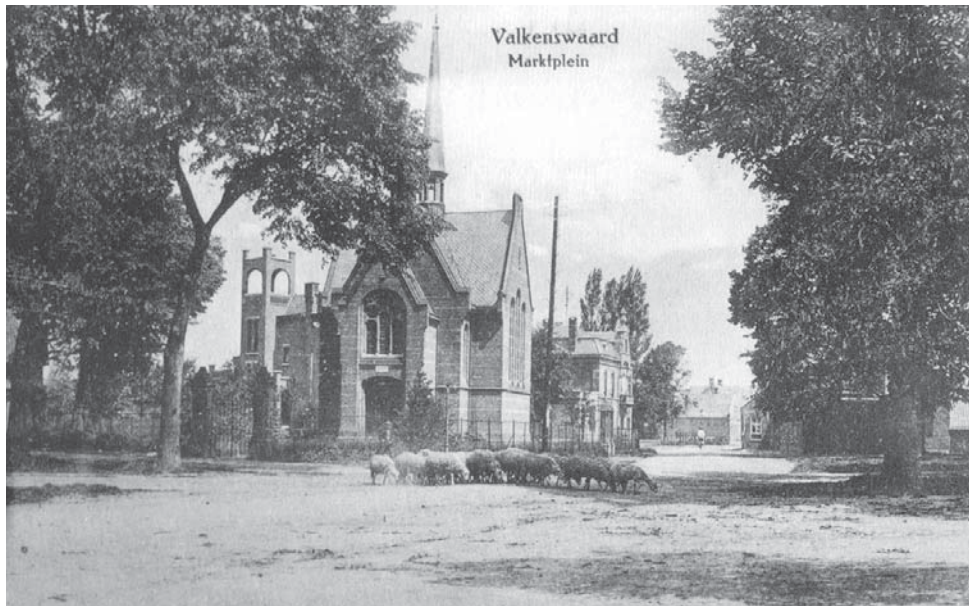
De drie aander zijn zusters van d'n bruidgom, die magge 'r trouwes ok zèn. Mer trug nar 't begin.

De lattere misjenaris z'n oudste bruur war amper vijftien geworre toen hij geborre wier. Vijf jonges ware d'r nog bove hum, iin mènneke war al overleje en bovendien han ze nog zes mèskes. Zôas ze dè vruger zeeje, 'n hil berzie jong. Wà

zal hun moeder 't druk gehad hebbe. Iederen dag meej vijftien àn toffel. De boederèej wier geregeld àngepaase. Ze han zellefs 'n dubbele pleej. Meschien kande dè wel vurstelle. 'n Spesjaal hùiske meej 'n breej plank meej twii gater d'r in mèr wel meej dek-sels erop. Grôôt meej klèèn saome gezellig nar de pleej!! De oudste

jonges han nie zôveul zin in de boederèej en ginge al vruug nar de sigarefebriek. Daor hebbe ze 't vak goed gelird en d'n twidde begon al gaaw meej 'n èige febriekske, zôas 'r wel meer in Valkeswird ware. Hij noemde 't "Papluva".

site geweest want krek van te vurre war 't beebietje geborre. Dè is ok nie vur iederiin weggeleed, unnen bisschop àn bed. Dur d'n misjenaris 'n gezegende familie. Mèr àn alles kumt 'n eind. Nao z'n verlof ging ie meej goei-je moed wir trug nar zèèn Batakkers.

Mèr 'Gods wege zèn ondurgronde-

lijk'. In 1962 stierf d'n architect van de missiegebaawe en direkteur van de ambachtsschool, broeder Anscharius. D'n bisschop zeej, Humilis dèš wà vur jou. Gij hèd teminste verstand van cente! En meej veul hullep baawden ie in drie jaor ruim zestig kerken en kerkskes in de Bataklanden. 't Missie-wèèrrek groeide en groeide.

In 1965, Humilis war bekant zeuwentig, ging ie wir meej verlof, trug nar Valkeswird. Wir blèi-j um thuis te komme. Wir bij ons Alda. D'r war nouw wir plats zat. Alliin de oudste dochter war nog thuis. De rèest war de deur uit. Wir unne schònne tèèd. Meej Andreeje, z'n zwaoger, gòn fietse en saoves kaorte

bij iin van de bruurs of zusters. As ze in de Bakkerstraot kaorte war d'r zôwà de hil familie. En gezonge dèt'r dan wier. Ellelange smartlappe, twintig couplette war niks. "Valkeswird wà bende schòn, ik ben zo blei-j dè ik 'r won", beverbild.

rek kon beginne. 't Bloei-jde as noit te vurre. Mgr. Brans war vertrokke nar Medan, zôas hij in 1941 al van plan war. In 't aawe weeshuis wier in 1950 'n Klèèn Simmenarie begonne.

Humilis bleef de zörreg haawe. Zôgaaw ie zunne stal trug ha zörregde ie vur nèèj koei-j, um te beginne meej twalef stuks. Binne de kortste kirre haj'r dertig. 't Bloe-d krüipt wir wor 't nie gòn kan. 'n Druk lèève war 't. Smèèrreges vruug op en saoves laot nar bed en ie war de vijftig toch al vurbij.

Nao vèèf jaor wier 't Simmenarie overgeplatst nar Pematang Siantar en Humilis ging meej. Meej pèèn in z'n hart moez ie z'n koei-je achter laote. Mar ge bent broeder of ge ben 't nie. Jaore geleje, hil lang geleje, hat ie beloofd dèt ie alliin zouw blèève, altij zouw luistere en èrremoei-j zouw naostreve.

Mar as ge net twintig bent zoude dan wete we dè wil zegge. Vur altij !! Gelukkig hat ie zèllef nar de missie gewild. Gelukkig hat ie al die jaore wèèrrek kanne doen wat ie gèère deej, wor z'n hart en z'n ziel leej. Durrum war ie wir blei-j meej zunne grôte hof want veul moez 'r gedòn worre um al die monde àn d'n èèt te haawe. 't Simmenarie groei-jde en bloei-jde. Twii jaor lang hit ie dè gedon. Toen ha d'n bisschop nog 'n ander bantje vur 'm. 'n Sort Van Gend en Loos, zouwe wij hier zegge. Spulle wegbrenge, staties bevoorrade. In de grotste negerèèje en alle uithoeke

van de Bataklande hebbe ze hum gezien. Goei-j wege, hil soms. Kaoj wege bekant altij. Nie over de revier mèr dur de kali. Zouw ie nie oi-jt stilleges gevloekt hebbe. Unnen broeder mag dè netuurlijk nie mar hij war wel unne gewôone mens, dus... meschien toch.

De tèèje ware intusse veranderd. Nouw mogge ze ok 'nne keer meer nar huis. Eind niggentienzeuvenenvijftig (1957), kwam ie wir nar Valkeswird. Wir war ie welkom bij zus Alda. Mèr ok daor war 't iin en aander veranderd. D'n oudste war d'r intusse ingetrüwd. Dè ha 'n interne volksverhuizing doen ontstòn. Vadder en moeder uit hun slapkamer, de mèskes nar de zolderkamer, de jongeskammer war beebiekammer geworre. De kònning te rijk war dè jong stel. Zit- slapkamer en 'n keukentje han ze, plus 'n grôôt platdak. Dè hiette toen nog gin balkon. Toen kwaam ome Humelis. Dus 'r moes wir geschove worre.

De misjonaris nar de zolderkamer en de mèskes op de zolder. In zeuvenenvijftig kon dè allemol. En gezellig dè t'r war. Iederen aovend ginge ze meej hun emmerke watter nar bove. Op zolder war netuurlijk gin strömend watter.

As ome Humelis riep : "*Ik lig 'r in*" wizze ze dè ze konne komme buurte. Hele verhaole dinne ze en hebbe ze àngehurd.

Unne schònne tèèd war dè. Hij war meej monseigneur Brans nar Nederland gekomme. Die is nog op kraamvi-

Volges de overlevering is de boerderèèj tot de grond toe afgebrand. Ik heb nog nie gevonden wanneer dè waar en hoe dè dè kon gebeure. Ware ze ammel thuis of ware ze op 't land. Is 'r iets gered of waar alles verlorre. Hoeveul koei-je zouwe ze gehad hebbe, meschien han ze ok wel kiepe en 'n vèèreke? Umdè te wete te komme moete trug nar de bron. Regelrèèchte familie moete hebbe. Dus op nar Stien van Och-van der Palen. Nao 'n gesprek meej Stiene (86 jaor) bende hil wà wijzer. Heure vadder war Gerrit van der Palen.

Mèr nouw trug nar wor we gebleve ware.

Meej zô'n huishaawe zal 'r hard gewerkt zèn um d'n boel àn d'n èèt te haawe. Dus Gerrit Paole (van der Palen), hier bove al genoemd, iin van de bruurs, hì latter 'n nèèi-j boerderèèj àn d'n andere kant van de weg gebaawe. Die sti ter nog. Mèr vadder zal goe-d hullep hebbe kanne gebrüike. As de uurste vier nao de school rèècht nar 't febriek ware gegòn, ware 't Gerrit en Jan die meej àn moeze vatte. Schape han ze in ieder geval ok.

D'r is 'n schòn foto van dè Jan ze àn 't huuje is op de Mèrt van Valkeswird, vur 't Protestanskerkske.

Toen groeide daor nog gras. Moet oe nouw is vurstelle.

Mèr 't verhaol van d'n brand.

Volges Stiene moet dè gebeurd zè in de jaore negenentwintig- dertig in de vurrige euw. Zij kan 't wete, want zij war d'r bij. Gerrit, heure vadder

dus, war al getreugd en wònde in de aawerlijke boerderèèj. Grutvadder en grutmoeder ware al overleje. Op unnen aovend ware hun twii grotste jonges nar 't patronaat, de klenste sliepen al toen Michel meej 'n brommollielamp nar bove ging. Vadder en moeder ware zich àn 't klaor maoke um nar bed te gòn, want die aander twii konne elk ogenblik thüiskomme. De lamp viel um en binne de kortste kirre ston de hillen boel in lichterlaaje. Van de ellef keinder lage 'r toen nog aacht in bed. Over 'n smal pèèi-jke dur 'n korreveld wiere de klenste nar de buurvrouw gebrocht en 'n stel nar d'n overkant van de weg wor 'n tante wònde.

Toen de brandweer kwam viel 'r al niks mir te redde. Zèllef han ze niemes iets gelukkig.

Stien zag nog hun moeder renne, d'r haor hillemol dur de war, eigenlijk ha ze die altij op 'n knötje mar nouw hing die hallef los op heure rug. Veul latter, toen ze al 'nnen hillen tèèd bij hun moeders oma op de mestrichterweg wònde, kwam Stien eraachter dè heur ket-tinkske meej 'n krüiske van heur irste kommunie ok war verbrand. Zô goe-d as niks war d'r overgebleve. Nouw in twiiduzendtien ha ze d'r nog hartzeer van. Hunne vadder is toen van èrremoei-j bij de Willem II gòn werreke. Ondertusse baawden ie, 'n nèèj boerderèèj àn d'n overkant van de weg. Zôas al irder gezeed die stitter nouw nog. Daor wiere de leste twii kiendjes geborre. Daor wònde dus al dertien ôômzeggere van onze misjenaris.

Mèr we gòn wir trug nar de historie.
Waor ware we gebleve?

Volges 't buukske "Twaalf Kapucijnen" ontmoette Jan, en daor hadde we 't over, rond z'n zeuventiende jaor 'n schön mèske. 't Waar nog mèr 'n pril begin, terwèèl ie stillekes 'r al àn docht um nar 't kloster te gòn. 'n Bietje dubbel war 't wel. Hij war op retrètèe geweest en meschien hèd 'm dè wel 't leste deùwke gegeve. Op vijf mèrt niggentienvirtien stapte ie as postelant binne bij de Kappesiene in Den Bosch. Grôôt war d'n overgang, van 'nnen echte bûitemens nar altij binne zitte. 't Viel in d'n beginne nie mee. Vanaf toen hiette ie vort broeder Humilis. Durrum hebbe ze in al die Paolefamilies overal wel 'nnen Huum of 'nnen Humilis. Nao drie jaor trouw beloofd te hebbe àn de orde wier ie in Breust-Eijsden geplatst. Alwir volges de overlevering kon 't mèske hum toch mèr moeielek vergèete, ze spoorde hum tot daor toe nao. Heure vadder werkte bij 't spoor, durrum kon ze netuurlek hèndig àn 'n kartje komme. Saoves brocht Humilis heur dan netjes nar d'n trein in Mestricht. De gardiaon docht gewôôn dè dè femielie waar. In diejen tèèd wier ie medisch eindelek goedgekeurd en kon z'n wens um nar de missie te gòn in vervulling gòn. Mèr toen ie dè àn heur vertelde verschoot ze van kleur. Mèr Jan, zee ze, daor kan ik toch nie op wochte. Unnen andere zuuke war de enigste oplossing. Drama in 't klèèn!

In 1922 vertrok ie mee de 'Insulinde' nar Sumatra. Hij han 'n schön foto

laote maake vur ze ginge. Op d'n aachterkant hai ie geschreve:

'Voor Vader en Moeder, Ter gedachtenis aan Mij uw jongste Zoon' Br. Humilis. Ord. Min. Cap

Meejz'nzesentwintgjaorhaiealfnnenschònnen baard, dè droege alle Kappesiene. Meej nog twii aander broeders kwamme ze nao drieëndertig dage vare àn in Padang. Onderwege han ze saome wà maleis gelird zòdè ze ùite de voete zouwe kunne. Op de kade wier ie welkom gehete dur Mgr. Brans, ze han mekaor gevonde, de twii boerezeuns uit 't Brabantse. Veul hebbe ze saome gewerkt, praktisch denkend en mee veul boere slimmigheid. Deze monseigneur war apostolisch prefect op

1949 toen Indië offiesjeel 'n onafhankelijk Indonesië wier, kon ie durreize nar Sumatra. Wà tie daor trug von war um mee te schreuwe.

Alle gebaawe in beslag genomme dur 't leger, zunne hille veestapel nar de fili-

stijne, zo goe-d as niks over van alles wà ze opgebaawd hadde.

De vrugere weesjonges ware ùitgezwoërre en toen eindelijk de soldaote ware verdwene konne ze àn 't opbaawwèèrrek beginne. 't Echte missiewèèr-

Toen Humilis z'n bruurs en zusters meej aanhangammel wir 'nne keer ha gezien vond ie 't 'nne welle. 't Kriebelde al langer, hij wilde trug nar zèèn Indië, nar zèèn mense. Daor lag zèèn lèève.

Meej de Nederlandse troepe ging ie op de bôôt, trug nar toen nog Nederlands-Oost-Indië. Daor begon de ellende wir oppernè-jt. Um te beginne strandden-ie in Batavia. Gin schijn van kans um nar Sumatra te komme. Pas in

Sumatra en hai z'n haand meer as vol meej z'n ruim zestig weeskèinder.

Mist in de steek gelaote keinder van Nederlandse soldaote en inheemse moeders.

School, onderdak en onderhoud lagammel op zèèn schaa-wers. Friit war

d'n bisschop meej die par extra haand. Mèr ze moeze wà verzinne um wà meer cente in 't laaike te krèège en 't bloed krùipt wor 't nie gòn kan. Ze dochte as we nouw is 'n stel goei-j koei-j han, dan konne we de romme verkôôpe. Grond han ze zat, dus daor hoefde ze nie lang over te praote. Humilis wier d'r op uit gestuurd. 't Moeze wel echte goei-j koei-j zèn, dus nie zôas wor ze 't nouw meej moeze doen, van die mager scharminkels die wènnig romme gave. Dus op zuuk nar Fries stamboekvee. Ze wisse dèt'r op Java Hollandse boere zate. Durrum viet dieje jonge broeder, van nog gin dertig jaor, de boot nar Batavia. Via bevriende Broeders van Ouwenbosch die tie daor bezocht kwam ie terèècht bij de Jezwieten in Bandoeng. Waar wel nie langs de deur, mèr toch. Mònde hède ie rond gereisd toe dèt ie eindelek tien koei-j en unne stier te pakke hai. Hier moes ie nog wel

meej nar Sumatra. Goei-je raad war duur. Gin Javaans sprèèkend kon ie gin hullep vèène, dè wilde dus zegge dèt ie allinnig meej zonne stier en de koei-j de bergen uit moes zien te komme. Dè war wel wà anders as schaope huuje op de mèrt in Valkeswird.

't Ergste war dè dieje stier ginne ring dur z'n neus ha, dus ging r 'n touw um z'n horres en 'n kniestuk wier àngedòn en zo moeze ze op weg nar Bandoeng. God wit wà tie afgezwit hède. Ge zalt broeder zèn in de missie, toch wel iet anders as zieltjes winne. Meej veul hange en wurge hà tie ze in d'n trein nar Batavia. Daor d'r wir d'ruit en te voe-t nar de have. Die Javane zalle wel aorig gekeke hebbe. Dan nog drie dage vare nar Padang. Wan begèkenis. Onderwelle moes ie ok nog zörrege vur voei-ger, stroi-j en de koei-je moeze gemolke worre. Hij zal 'r bij trugkomme wel nie dikker op geworre zijn. Onder

veul belangstelling kwaam z'n veej àn land. Bij 't weeshuis àngekemme moes 'r nog wel 'n schuur gebaawd worre, de koei-j stòn gèèr uit de zon. 't Wier 'n

succes. Ze konne rondkomme van de opbrengst van de melkerij. Dur wonde nogal wà rijke Sjieneeze in de buurt, die 'r gèèr vur wilde betaole.

Nao tien jaor ging ie vur d'n urste keer meej verlof, trug nar Nederland. Terwèijle dè tie zo wijd van huis war, ware wel zèn bèi-je aawers overleje. Vadder al op drie juni 1926 en moeder drie mèrt 1927. Daor denkte wel àn as ge weg got, mèr ge wil 't eigenlijk nie wete dè dè kan gebeure. Efkes trug vlie-ge as nouw, dè ging toen nog nie. Konne ze nie prakkezere.

Mèr nouw wier ie dur de hil familie meej ope èrrem ontvange. Al z'n bruurs en zusters ware ondertusse getrúiwed en overal war ie welkom en kon ie kennis maoke meej al die nèej neefjes en nichjes. Hunne Janus, z'n bruur hai 'r al tien, Sus zeuve, Driek virtien, Gerrit dertien, Joop nege, Còbba aacht, Pietje vèèf, Alda vèèf, Toon zeuve, Merie en Trùu ieder vier en gao zo mèr dur. Moete is

wie dan ok war d'r nie bij. Rùm drie-duzend man zaat 'r bij-iin en niemes wis waor ze ware. Aachteraf snapte nie hoe dè dè 'n mens kan uithaawe. Meej 'n hèndjevol rijst, as 't 'r al war, moezze 't doen. Nie gek as ge latter 'n verhaol hurt van 'nnen mens van ruim inne mèètertaachenteg die die meej 't nar huis gòn mèr mir zeuvenendertig kilo woog. Dè is nie te vatte. Dè ge daor nog hihùids ùitkomt.

Volges de overlevering stierreve d'r wel meer as aacht mense per dag. Drie jaor lang heej dè geduurd. Ok de angst vur de Jappe zat 'r die-p in. Bij 't minste of geringste sloege die d'r op los. Mèr de ellende duurde nog veul langer, want bij de kapitulásie van de Jappe waar 't nog gin bevrijding. Van 't iin kamp nar 't aander kamp wiere ze overgebracht en bewaakt dur de Engelse. Hil wà anders dan hier bij ons. Toen daor moeze ze beschermd worre tege de Indonesiers, dus alliin mèr nuwe ellende. Ten langen leste wiere ze overgebracht nar Batavia, alwir in 'n kamp. Wir einde-loos wochte. Ok Humilis war daor bij. Nao al die misère wilde ie wel zo gaaw meugelek nar Holland. 'n Plats zuuke op 'n boot viel ok nog nie meej. Iederiin wilde weg en de evacuatie-schepe zate binnen de kortste kirre hartstikke vol. In 1946 is 't 'm toch gelukt.

Ondertusse wà bekomme kumt ie veilig àn in Valkeswird. Deze keer is ie onderdak bij z'n jongste zus, ons Alda. Zoon Piet z'n slopkammer is vur hum. Piet gi wel nar de zolderkamer.

Piet, net geslaagd vur de mulo, ha vekansie. Dè war boffe, kon ie schòn meej ome Humilis, zòas iederiin hum noemde, op pad. Langs alle ooms en tantes in Valkeswird en bij de familie op Linderstrèèp.

Ze hebbe wà afgefietst. Ze hebbe wà v'lai-j gegete en koffie gedronke. 'n Foto van saome op 'n bènkske bij de hennekoij in hunnen hof du t'r nog steeds àn denke.

ok vur z'n èige vollek. As 'r wier gestole en 't wier ontdekt, zonder pardon, waps ... hand eraf. Ze kwame duidelik uit 'n andere cultuur. Zô ok die Japanse kamikazepilote. linmal daor vur opgeleid wiere ze as 'nnen god behandeld.

lederiin boog vur hun die-p in 't stof. **A**lle Nederlanders van de Westkust van Sumatra wiere gevange genomme en in 'n kamp gezet in Bangkinan driehonderd kilomèter verderop. Amper te èète han ze en ketak meej

optelle as 'r erges fist war, wan vollek. Mèr 't war nie altij fist.

Hij ha hier ok nog 'n missie. Hij struinde zôwa hil Holland af vur 'n botterfebriek. En jewel, meej veul trots scheepte ie z'n eige in meej alles wa ie noddig ha um, trug in Padang, 'n goed drèi-jende botterfebriek te kanne beginne. Vol goei-je moed begon ie àn z'n twidde termijn.

"Ter Herinnering aan mijn tweede vertrek naar onze missie van Sumatra Ned. Indië 1933." Br. Humilis.

Ter Herinnering aan mijn tweede vertrek naar onze missie van Sumatra Ned. Indië 1933 Br. Humilis.

Met baard en snor. Hij wis zonne veejstapel ut te brèi-je toe bekant honderdvertig koei-je. Behalve dè zèèn jonges nar school moeze, zalle ze ok

dik hebbe moete hèllepe in de stalle, mèlleke en mèest krui-je meschien. Kende ze daor trouwes ok de kreuge of moeze ze dè mèest in 'n mèndje op zonne kop zette en weg brenge? Ouwergeworre zalle die jonges op 'nne goei-je keer toch ok vur z'n èige hebbe moete gòn zörrege.

Ondertusse hai de missie zich flink òitgebrèi-jd. Dè kwam dur de oprichting van Hollands-Chinese scholen. De al irder genoemde Sjineeze han 'r best wel wà vur over om hun kèinder goe-d te laote lirre. In al die jaore ha de katholieke missie steeds gesteggeld meej de koloniale regering um te magge gòn werke in de Bataklande. In 1933 kregze ze eindelijk toestemming en kon 't eigelijke missiewèrrek beginne onder de inheemse bevolking. 't Begin van 't Rijke Roomsche Leve. Veul, hil veul zèn 'r 'bekeerd'. Veul, hil veul wèrrek is 'r verzet dur de misjonarisse. Veul kerke en kerkskes hèt Humilis meej hèllepe baawe. Dur de grôte groei-j en bloei-j van de missie wier d'r van hōogerhand, in 1941, beslote dè d'n bisschop nar Medan zou verhuize.

Mèr vur 't zôver waar viele in 1942 de Jappe Nederlands-Indië binne. Al hun jaorelange wèrrek kwam stil te ligge.

Toen de Jappe immel in Padang ware han ze de Kappusiene gaaw gevonde. D'n hillen veestapel ging d'r àn. lin vur iin geslacht en meej genomme. Ze ware nog erger dan de moffe. Japanners, klèèn van stuk, wattervlug en kei-j en kei-jhard. Nie allin vur de vijand mèr

KWARTIERBLAD VAN JOHANNES VAN DER PALEN

16 Nicolaas van der PALEN [158] * 19-02-1760 † 14-12-1840 x 27-02-1785	18 Adriaan HEESIUS [3872] * circa 1767 - † 23-01-1813 x 25-01-1795	20 Petrus van DIJK [4420] * circa 1740 - † 22-02-1812 x 13-11-1774	22 Michaelis AARTS [4445] * 12-03-1750 - † 23-09-1826 x 14-01-1781	24 Petrus (Pierre) DIEELIS [4426] * 11-09-1753 † 16-07-1829 x 19-02-1786	26 Jaques ROYAERS [4428] * 25-07-1752 † 15-01-1799 x 01-06-1783	28 Adrianus VERHOEVEN [1377] * 01-02-1725 † x 21-01-1753	30 Henricus WINTERS [1375] * circa 1750 † 17-09-1792 x 16-08-1778
17 Joanna Maria MAAS [159] * 03-04-1759 † 28-11-1807	19 Maria Elisabeth BLEYSEN [3873] * 07-11-1773 † 28-04-1827	21 Helena Catharina ROIJERS [4421] * 23-12-1741 †	23 Henrica Geertrudis MACK [4446] * 06-11-1749 †	25 Jacoba COX [4427] * circa 1760 † 01-07-1844	27 Henrica BIJNEN [4429] * 30-08-1751 † 22-10-1828	29 Helena Maria BLUYSSSEN [1378] * 15-05-1733 † 12-03-1795	31 Petronella GEENEN [1376] * 21-08-1747 †
8 Laurens van der PALEN [113] * 03-02-1797 † 08-05-1853	9 Allegonde HEESIUS [114] * 07-06-1800 † 03-09-1829	10 Franciscus van DIJK [115] * 03-04-1779 † 26-12-1853	11 Jacoba AARTS [116] * 16-10-1781 † 18-09-1829	12 Jacobus DIEELIS [117] * 14-01-1788 † 24-01-1874	13 Christina ROIJARTS [118] * 19-07-1784 † 12-03-1854	14 Joseph VERHOEVEN [119] * 03-05-1779 † 16-09-1861	15 Geertrui WINTERS [120] * 06-05-1791 † 03-09-1845
x 19-1-1823		x 05-02-1849		x 07-06-1812		x 22-09-1812	
4 Adriaan van der PALEN [101] * 14-04-1824 † 19-03-1880		5 Petronella van DIJK [102] * 10-07-1822 † 28-09-1859		6 Hendrikus (Driek) DIEELIS [103] * 22-10-1823 † 16-01-1864		7 Francina VERHOEVEN [104] * 13-08-1824 † 24-02-1907	
x 18-02-1849		x 29-10-1848					
2 Lauw van der PALEN [95] * 05-01-1854 - † 03-06-1926				3 Christina (Stien) DIEELIS [96] * 03-03-1856 - † 15-10-1927			
x 14-11-1879							

JOHANNES VAN DER PALEN

* 27-01-1896 - † 08-12-1988